

A MAGYAR HOLLYWOOD VETÉLKEDŐ

2025-ös tatai helyi selejtezőjének

felkészülési anyaga

Civil szervezetünk, a Magyar Hollywood Tanács az ifjúság körében folytatandó tevékenysége során 2016 őszén meghirdette a Magyar Hollywood vetélkedőt, amely Hollywood magyar gyökereinek megismertetésére irányult.

2016-tól kezdődően, immár kilencedik éve, több, mint 20 magyarországi és határon túli településen (ahol ismert hollywoodi magyar született) rendezzük meg a helyi vetélkedők sorozatát. A hollywoodi filmikont „felmutatni tudó” településen a helyi általános iskolások és a gimnazisták közül 3-10, egyenként 3-fős csapat alakult, amelyek ún. helyi selejtezőkben vetélkednek egymással. A Magyar Hollywood Tanács a 2025-ös évet a legendás hollywoodi színész születésének 100. évfordulója alkalmából Tony Curtis emlékévként nyilvánította. 1925. június 3-án született. Így minden helyi selejtezőn is az ő munkássága kerül a figyelem középpontjába, természetesen a településhez köthető filmes személyiség mellett. A Magyar Hollywood Tanács minden helyi selejtezőhöz összeállítja az előzetes felkészülési anyagot és magát a vetélkedőt is magunk bonyolítjuk le a résztvevő iskolák és önkormányzatok közreműködésével. A vetélkedők kreativitást és nem lexikális tudást igényelnek. A helyi selejtezőn győztes csapata az országos döntőbe jut, amelyet a Tony Curtis Nemzetközi Filmfesztivál keretében 2025. szeptember 27-én szervezünk meg Mátészalkán. Az országos döntőre minden érintett csapat szintén kap felkészülési anyagot. Jó vetélkedést kívánunk.

Bokor Balázs

a Magyar Hollywood Tanács elnöke

1./ TONY CURTIS

színész

(1925. június 3., New York, USA – 2010. szeptember 29., Henderson, USA)

A jóképű Tony Curtis számára külső adottságai néha komoly terhet jelentettek. Hiába volt igazi molesztár, akivel ráadásul a kortársai (pl. Burt Lancaster és Kirk Douglas) is szívesen játszottak együtt, a kritikusok számára mindig bizonyítania kellett, hogy nemcsak sármos külseje miatt keresett színész. A Van aki forrón szereti és a Minden lében két kanál sztárjaként ez kifejezetten nehéz feladatnak bizonyult...

A világszerte Tony Curtisként ismert filmszínész eredetileg Bernard Schwartz néven született New Yorkban, 1925. június 3-án. Apja Schwartz Manó (Emanuel Schwartz) a Mátészalka melletti Ópály faluban, míg édesanyja Klein Ilona (Helen Schwartz) a szlovákiai Nagymihályon

született. Amikor Amerikába költöztek, édesapja szabóként kezdett dolgozni Manhattanben, később Bronxban – a család a szabóüzlet hátsó helyiségében húzta meg magát, önálló lakásra nem tellett nekik. Tony hatéves koráig csak magyarul beszélt, ezért beiskolázni se tudták, majd nyolcévesen együtt egy hónapra árvaházba vitték, mivel a családban nem kaptak megfelelő ellátást. A családot különböző tragédiák sújtották: Ilonát skizofréniával diagnosztizálták, a középső fiú Juliust elütette egy teherautó, a legfiatalabbat, Robertet pedig szintén intézetbe zárták mentális gondok miatt. A fiatal Tony a környéken garázdálkodó bandákhoz csapódott, apróbb bűncselekményekben vett részt, az iskolából is gyakran lógott. 11 évesen egy szomszéd segítségével hagyta abba az egyre veszélyesebb csínytevéseit, előbb a cserkészek közé került, 1943-ban pedig, alig 18 évesen, a háborús filmek hatására bevonult a haditengerészethez, ahol tengeralattjárókon szolgált.

Tony 16 évesen szerepelt először egy iskolai darabban, de a háború miatt csak 23 évesen kezdődött a karrierje, amikor a casting ügynök Joyce Selznick (a neves producer David O. Selznick unokahúga) felfedezte. 1948-ban érkezett Kaliforniába, a Universal Stúdióhoz, ahol rengeteg fantáziát láttak színészi tehetségében. A stúdióhoz választott új nevet: a Tony az Anthony Adverse című kalandfilmből származik, a Curtis pedig a Kurtz (egy anyai rokon) nevéből származik. A Universalnál szerződést ajánlottak neki és elsősorban kalandfilmes / hős szerelmes szerepekre készítették fel, például lovagló és vívó leckékkel. Legelső szerepe a *Keresztül kasul* (1949) című film volt, amiben egy rumba táncost alakított. Habár csak nyúlfarknyi szerep volt, a latinos macsó szerepe miatt Curtis annyi rajongói levelet kapott, mint a stúdió legnagyobb sztárjai. A Universal elsősorban közel-keleti kalandfilmekbe tette meg sztárnak: *A tolvaj herceg* (1951) és az *Ali Baba fia* (1952) mind az arab világban játszódtak. Ezek mellett a Universal elsősorban olyan filmekbe válogatta be, ahol kemény srácokat – boksztól, focistát vagy éppen bűnözőt – kellett eljátszania.

Tony 1951-ben vette feleségül Janet Leigh színésznőt (1951-62), akit a filmbarátok elsősorban a *Psycho* zuhanyjelenetéből ismerhetnek. Első közös filmjük révén Tony végre kiszabadult a Universal kötelékéből, a Paramountnál készült *Houdini* (1953) érdekessége, hogy nem csak a főszereplő karakter volt magyar, de a film producere, George Pal is. A következő évben a házaspár újabb filmet alakíthatott szerelmeseket, a *Falworth fekete pajzsa* (1954) a Universal stúdió első szélesvásznú történelmi kalandfilmje volt. Tony egyre nagyobb sikereket ér el: a Burt Lancaster és Gina Lollobrigida főszereplésével készült *Trapéz* (1956) című filmben egy cirkuszi környezetben játszódó szerelmi háromszöget láthatunk – a film az év egyik legnagyobb sikere lett. Két évvel később *A megbilincseltek* (1958) meghozta Tony első Oscar-jelölését. A filmben a színes bőrű színésszel, Sidney Poitierrel együtt játszanak szökésben lévő rabokat – mivel mindkettejüket jelölték Oscarra, a szavazatok megoszlásával végül David Niven nyert a *Külön asztalok* (1958) című filmel.

Élete egyetlen Oscar-jelölése után Curtis visszatért a vígjátékok világába – a *Fehérnemű hadművelet* (1959) azért volt különösen fontos számára, mert a tengeralattjárós vígjátékkal elérhette, hogy egy új generációt inspirálhat a haza védelmére úgy, ahogy annak idején őt is "megfogták." Ugyanebben az évben forgatta le a hazánkban legismertebb sikerét – a *Van, aki forrón szereti* című vígjátékban Tony Curtis és Jack Lemmon nőnek öltözve menekülnek a maffia elől. A film talán a legökéletesebb példája annak a könnyed, mégis tartalmas vígjátéknak, ami a színész erősségei közé tartozott. A film úgy lett óriási siker, hogy a színesfilmek térhódítása ellenére fekete-fehérben forgatták – de pusztán kényszerből, ugyanis színesben a két férfi színész női sminkje rémisztően hatott. Curtis és Lemmon mellett

természetesen Marilyn Monroe miatt emlékezetes a film, azonban a színésznő szereplése sötét háttérrel adott a forgatásnak. Curtis önéletrajzában úgy emlékezett vissza, hogy Monroeeval már a negyvenes években randiztak mielőtt bármelyikük híres lett volna (még az ikonikus neveiket se viselték), a *Van aki forrón szereti forgatásán* pedig rövid viszonyt kezdett a színésznővel úgy, hogy jelen volt annak férje, Arthur Miller drámaíró is.

Curtis azon érdekes sztárok közé tartozik, akik általában nem egymaguk vitték el a hátukon egy filmet, hanem egy másik színészt segítve, közösen dolgoztak meg a sikerért. Ha valakivel egyszer együtt dolgozott, akkor gyakorlatilag garantált volt, hogy fognak még közös filmet készíteni. A már említett Jack Lemonnal például nemcsak a *Van aki forrón szereti* dolgozott együtt, később a *Verseny a javából* (1965) során egy vicces autóverseny keretén belül riválisokként kerültek meg a világot. Burt Lancasterrel hasonlóan szoros kapcsolatot sikerült kialakítania – habár a *Keresztül kasul* esetében még csak egy jelenet erejéig csábította el Lancaster filmbeli feleségét, később *A siker édes illata* (1958) esetében maga a színész ragaszkodott Curtishez egy olyan nehéz szerepben, a pletykarovatvezető és a talpnyaló újságíró kettőseben ugyanis mindketten undorító karaktereket alakítottak. Curtis harmadik fontos együttműködő partnere Kirk Douglas volt – vele először *A vikingek* (1958) során játszott együtt, ahol rivális testvéreket alakítottak (a vágy közös tárgyát pedig Curtis felesége, Janet Leigh játszotta). Douglas szintén barátja mellett foglalt állást a *Spartacus*-a (1960) során, melyben Curtis fiatal gladiátor Antoniust alakítja – a film emlékezetes végkifejletében ő az első, aki Kirk Douglas helyett kimondja, hogy "Én vagyok Spartacus!".

Fontos megjegyezni, hogy a klasszikus stúdiórendszer megszűnésével a színészel szerepe is megváltozott Hollywoodban – egyre több kreatív döntést hozhattak és alkalomadtán saját projekteket is tető alá hozhattak. Ebben a tekintetben a már említett Burt Lancaster úttörőnek számított, ő volt az első színész, aki sikeresen működő saját produkciós céget hozott létre, ahol a nagy stúdióknál megkeresett sztárgázsijából olyan filmeket támogathatott, amiket ő fontosnak érzett. Hasonló módon járt el Kirk Douglas, aki a feleségéről elnevezett Bryna Productions lévén olyan, a hagyományos stúdiók által elutasított filmterveket forgatott le, mint a már említett *Spartacus*. Ezekben a produkciókban a színészek természetesen producerként is részt vettek és általában maguk választották ki a rendezőket és a színészkollégáikat is. Így vált lehetségessé az, hogy Curtis gyakran szerepelhetett azokkal a legendás sztárokkal, akik az egyik forgatáson megkedvelték a személyiségét. Lancastertől és Douglastól példát véve saját produkciós céget alapított, az 1955-ös Curtleigh Productionst még feleségével közösen vezette, 1962-ben ebből vált ki a Curtis Enterprises, melynek egyetlen produkciója a *Vidámparki bajkeverő* (1962), az első Disneylandben forgatott film volt. A cég ezután Reynard Productions néven működött tovább.

A hatvanas években Curtis izgalmas módon próbálta újraformálni a karrierjét: *A bostoni fojtogató* (1968) című filmben az egész Amerikát lázban tartó gyilkosságsorozat elkövetőjeként lépett színre. Albert DeSalvoként a korábbi playboy egy szexuálisan frusztrált, a visszaütések által definiált karaktert jelenít meg, a film azonban bizonyos szempontból tabukat is döntögetett. A gyilkosságsorozat még frissen élt az emberek emlékezetében, illetve a feldolgozás fontos tényeket is meghamisított – a filmben DeSalvót tárgyi bizonyítékok köthették a helyszínhez, a valóságban azonban csak a vallomása alapján ítélték el, épp ezért mind a mai napig vannak kétségek afelől amit a film állít, vagyis hogy DeSalvo a tényleges bostoni fojtogató. A film problémás háttére részben Curtisen csapódott le, akit az alakítása ellenére a *Variety* 1968-ban feltett a "legtúlfizetettebb sztárok" listájára. Curtis ezután leginkább a kis

képernyőn dolgozott, Az 1970-es évek elején Roger Moore társaként a *Minden lében két kanál* című sorozatban alakított nagyszerűt az amerikai bűnüldöző milliommós, Danny Wilde szerepében, a költséges európai forgatási helyszínek miatt a sorozatot e24 rész után elkaszálták. A színész az 1970-es évek végétől már csak kisebb filmekben játszott. Utolsó filmjében a zsidó-palesztin *David és Fatima* (2008) című romantikus filmben az igazi neve mögé bújva egy Mr. Schwartz nevű karaktert alakított.

Curtis viharos magánéletéből már a hivatalos kapcsolatok is kitesznek egy egész bekezdést. s1962-ben Curtis elvált Janet Leightől, a bulvársajtó számára ez volt az egyik legelső igazán szenzációs hollywoodi válás. A házasságból két gyerek született –egyik lánya, Jamie Lee Curtis szüleihez hasonlóan szintén színész lett, ráadásul anyjához hasonlóan ő is egy horror filmben (Halloween) érte el élete legnagyobb sikerét. Az első válás után Curtis szinte minden évtizedben egy újabb házassággal került a címlapokra. A német származású Christine Kaufmann (1963–1967) szintén színésznő volt, akit a Tarasz Bulba (1962) forgatásán ismert meg. További feleségei, Leslie Allen (1968-1981), Andrea Savio (1984-1992) Lisa Deutsch (1993-1994), és Jill Vandenberg (1998-) nem a filmes szakmából érkeztek és nehezen – vagy sose – szokták meg Curtis életvitelét. A színész természetesen élvezte a helyzetet – úgy vélte, hogy a hosszú élet titka a fiatal nőkben keresendő. Utolsó felesége és közte 45 év volt a korkülönbség. 85 évesen, 2010. szeptember 29-én nevadai otthonában, álmában érte a halál. Felesége, Jill karjai között hunyt el szívroham következtében.

Curtis magyar származására mindig is büszke volt, többször is ellátogatott Magyarországra, többek között forgatott egy országimázs filmet is ahol a budapesti fürdőket és a magyar borokat népszerűsítette 2009-ben jelent meg önéletrajzi kötete, a Hollywood hercege, amelyet a 16. Nemzetközi Könyvfesztiválon Budapesten a Millenáris Parkban dedikálta. Mátészalkán – ahol kétszer is járt - a helyi zsinagógán emléktáblát avattak a tiszteletére, illetve a főutcán található egy Tony Curtis Kávézó/Emlékkiállítás a nevét viselő Szalkai-Schwartz házban. A Magyar Hollywood Tanács, az Origo Film Group Zrt és Mátészalka Város Önkormányzata 2024-ben Tony Curtis Nemzetközi Filmfesztivált rendezett Mátészalkán, amelyen a díszvendég az özvegy, Jill Curtis Weber volt. 2025-ben ismét megrendezésre kerül a Tony Curtis Nemzetközi Filmfesztivál. A filmlegenda lánya, az Oscar-díjas Jamie Lee Curtis 2021-.bewn szintén járt Mátészalkán.

2./ **Robert John Downey, Jr.** (New York-Manhattan, 1965. április 4. –) Oscar-díjas, kétszeres BAFTA- és többszörös Golden Globe-díjas amerikai színész, filmproducer és énekes.

Fiatalkorában kritikailag és a közönség által is elismert színész volt, ezután drogproblémái miatt pályafutása hanyatlásnak indult, majd a 2000-es évektől ismét sikereket aratott a filmvászonon. 2008-ban felkerült a *Time* a világ 100 legbefolyásosabb embere listájára. 2013 és 2015 között a *Forbes* listáján a legjobban fizetett hollywoodi színész volt.

Ötévesen debütált színészként apja, Robert Downey Sr. *Pound* (1970) című filmjében. Ezt követően a fiatal színészekből álló Brat Pack csoport tagjaként feltűnt a *Különös kísérlet* (1985) és a *Fagyponat alatt* (1987) című filmekben. 1992-ben a címszereplőt formálta meg a *Chaplin* című életrajzi filmben, mellyel BAFTA-díjat nyert és megszerezte első Oscar-

jelölését. 1999-ben drogok miatt pár évet börtönben töltött, majd csatlakozott az *Ally McBeal* sorozat szereplőjéhez, kiérdemelve egy Golden Globe-díjat. Egy újabb, droghasználattal összefüggő letartóztatás után kirúgták a sorozatból.

2003-ban barátja, Mel Gibson főszerepet adott neki *Az éneklő detektív* című zenés filmvígjátékban, ezt követte a *Durr, durr és csók* (2005), a *Zodiákus* (2007) és a *Trópusi vihar* (2008) – utóbbival második Oscar-jelölését is megszerezte. Világhírnévre Tony Stark/Vasember szerepében tett szert a Marvel-moziuniverzum tíz filmjében, elsőként a 2008-as *A Vasember* című szuperhősfilmben. Címszerepet játszott Guy Ritchie *Sherlock Holmes* (2009) és *Sherlock Holmes 2. – Árnyjáték* (2011) című filmjeiben, előbbivel Golden Globe-díjat nyert.

Robert John Downey Jr. a New York-i Greenwich Village-ben született az underground filmes Robert Downey Sr. és Elsie Downey fiaként. Nővére az író-színésznő Allyson Downey. Nagymamája révén (Betty McLauchlen) magyar származású: szépapja, Stern Jakab és szépanyja, Deutschländer Eleonóra (nagymamájának nagyszülei) a tatai zsidó temetőben nyugszanak.

Első szerepét apja *Pound* című filmjében kapta, mindössze ötévesen. Húszévesen csatlakozott a híres *Saturday Night Live* stábjához egy szezont erejéig. Ezután Hollywoodba költözött. 1987-ben megkapta első főszerepét James Toback rendező *A nővadász* című filmjében. Ugyanebben az évben eljátszotta a drogfüggő Julian Wellst a *Fagypontra* alatt című filmben.

1992-ben Charlie Chaplin legendás alakját kelthette életre Richard Attenborough *Chaplin* című filmjében, alakításáért Oscar-díjra jelölték. 2000-ben vendégszerepelt az *Ally McBeal* című vígjátéksorozatban, ahol az ügyvéd Larry Paul karakterét keltette életre, aki Ally szeretője lett. A sorozatban nyújtott alakításáért Golden Globe-díjjal jutalmazták. Downey a sorozatban megmutatta, hogy énekelni is tud, nem csak színészkedni, amikor elénekelt Joni Mitchell *River* és *Chances Are* című dalait duettben Vonda Sheparddal és az *Every Breath You Take* című dalt Stinggel. 2005-ben kiadta saját lemezét *The Futurist* címmel.

Válogatott filmjei:

- *Szeress belém!* (1983)
- *Elsőszülött* (1984)
- *Városi vagányok* (1985)
- *Édenkert a javából* (1985)
- *Különös kísérlet* (1985)
- *Vissza a suliba* (1986)
- *A nővadász* (1987)
- *Fagypontra* alatt (1987)
- *Johnny, a tökéletes* (1988)
- *Parádés páros* (1988)
- *Ezerkilencszázhatvankilenc* (1988)
- *Az igazság bajnoka* (1989)
- *Az ég is tévedhet* (1989)
- *Air America* (1990)
- *Marha nagy kalamajka* (1991)
- *Folytatásos forgatás* (1991)

- *Chaplin* (1992)
- *Lelkük rajta* (1993)
- *Rövidre vágva* (1993)
- *Hejj, Cézár!* (1994)
- *Született gyilkosok* (1994)
- *Only You – Csak veled* (1994)
- *III. Richard* (1995)
- *Széduilt hétvége* (1995)
- *Változások kora* (1995)
- *Veszélyes övezet* (1996)
- *Egyéjszakás kaland* (1997)
- *Egy fiú, két lány* (1997)
- *Pancsolj, pancser!* (1997)
- *Démoni csapda* (1998)
- *Életre-halálra* (1998)
- *Gyilkos álmok* (1999)
- *Fergeteges forgatás* (1999)
- *Fekete-fehér* (1999)
- *Wonder Boys – Pokoli hétvége* (2000)
- *Ally McBeal* (TV, 2000–2002)
- *Az éneklő detektív* (2003)
- *Gothika* (2003)
- *Eros* (2004)
- *6-os játszma* (2005)
- *Durr, durr és csók* (2005)
- *Jó estét, jó szerencsét!* (2005)
- *Őrangyallal, védtelenül* (2006)
- *Összekutyulva* (2006)
- *Kamera által homályosan* (2006)
- *A Szépség és a szőr: Diane Arbus képzeletbeli portréja* (2006)
- *Zodiákus* (2007)
- *Szerencse dolga* (2007)
- *Charlie Bartlett* (2007)
- *A Vasember* (2008)
- *A hihetetlen Hulk* (2008)
- *Trópusi vihar* (2008)
- *A szólista* (2009)
- *Sherlock Holmes* (2009)
- *Vasember 2.* (2010)
- *Szerelem és bizalmatlanság* (2010)
- *Terhes társaság* (2010)
- *Sherlock Holmes 2. – Árnyjáték* (2011)
- *Bosszúállók* (2012)
- *Vasember 3.* (2013)
- *A bíró* (2014)
- *A séf* (2014)

- *Bosszúállók: Ultron kora* (2015)
- *Rendes fickók* (2016)
- *Amerika Kapitány: Polgárháború* (2016)
- *Pókember: Hazatérés* (2017)
- *Bosszúállók: Végtelen háború* (2018)
- *Bosszúállók: Végjáték* (2019)
- *Dolittle* (2020)
- *Oppenheimer* (2023)

Díjak és jelölések

- **Oscar-díj**
 - 1993 jelölés: Legjobb férfi alakítás (*Chaplin*)
 - 2009 jelölés: Legjobb férfi mellékszereplő (*Trópusi vihar*)
 - **2024 díj: Legjobb férfi mellékszereplő** (*Oppenheimer*)
- **Golden Globe-díj**
 - 1993 jelölés: Legjobb férfi alakítás (*Chaplin*)
 - **1994 díj: Legjobb filmes csapat** (*Rövidre vágva*)
 - **2001 díj: Legjobb férfi mellékszereplő (televíziósorozat, televíziós minisorozat vagy tévéfilm)** (*Ally McBeal*)
 - 2009 jelölés: Legjobb férfi mellékszereplő (*Trópusi vihar*)
 - **2010 díj: Legjobb színész – zenés film és vígjáték kategória** (*Sherlock Holmes*)
 - **2024 díj: Legjobb férfi mellékszereplő** (*Oppenheimer*)
- **BAFTA-díj**
 - **1993 díj: Legjobb férfi alakítás** (*Chaplin*)
 - 2009 jelölés: Legjobb férfi mellékszereplő (*Trópusi vihar*)
 - **2024 díj: Legjobb férfi mellékszereplő** (*Oppenheimer*)
- **Arany Oroszlán** (Velencei Filmfesztivál)
 - **1993 díj: Legjobb filmes csapat** (*Rövidre vágva*)
- **Primetime Emmy-díj**
 - 2001 jelölés: Legjobb férfi mellékszereplő (vígjátéksorozat) (*Ally McBeal*)
 - 2024 jelölés: Legjobb férfi mellékszereplő (televíziós minisorozat vagy tévéfilm) (*A szimpatizáns*)
- **Szaturnusz-díj**
 - **1994 díj: Legjobb színész** (*Lelkünk rajta*)
 - 2006 jelölés: Legjobb színész (*Durr durr és csók*)
 - **2009 díj: Legjobb színész** (*A Vasember*)
 - 2010 jelölés: Legjobb színész (*Sherlock Holmes*)
 - 2011 jelölés: Legjobb színész (*Vasember 2.*)
 - **2014 díj: Legjobb színész** (*Vasember 3.*)
 - **2019 díj: Legjobb színész** (*Bosszúállók: Végjáték*)
 - 2024 jelölés: Legjobb mellékszereplő színész (*Oppenheimer*)

